

Ny bløff fra Bazar Forlag

I 2004 utga Bazar Forlag en norsk oversettelse av en gammel internasjonal bestselger fra 1982, *Hellig blod, hellig gral*, skrevet av Michael Baigent, Richard Leigh og Henry Lincoln. Med fynd og klem presenterte forlaget boken som "Den mest rystende avsløringen de siste 2000 årene". Forlaget fortiet at det kildegrunnlag boken bygget på, i tiden mellom 1982 og 2004 var blitt grundig avslørt som en eneste stor bløff. Dermed faller også grunnlaget vekk under det historiske plottet i forlagets andre store salgssuksess, Dan Browns *Da Vinci-koden*.

I 2005 følger forlaget opp med en norsk utgave av *The Dead Sea Scrolls Deception*, skrevet i 1991 av to av forfatterne bak *Hellig blod, hellig gral*, Michael Baigent og Richard Leigh. På norsk har denne 14 år gamle boken fått tittelen *Kampen om Dødehavsrullene: Dødehavsrullenes eksplosive innhold og kirkens konspirasjoner for å holde dem skjult*. På bakre omslag sier forlaget følgende: "Dette er historien om hvorfor bortimot 75 prosent av de 800 hebraiske og arameiske manuskriptene lenge ble holdt hemmelig og først de siste ti årene er gjort allment tilgjengelige. Gjennom intervjuer, historiske analyser og nærstudier av rullene peker forfatterne på mulige grunner til hemmeligholdelsen og dragkampen mellom forskerne rundt disse tekstene. Dødehavsrullene har avdekket ny viten om kristendommens opprinnelse, og er en alternativ versjon av Det nye testamente."

Den siste av disse påstandene er det rene tøv, og har ingen reell dekning i boken. Men heller ikke om man holder seg til det boken faktisk påstår, kommer man unna at den bærer sterkt preg av å være skrevet for 14 år siden. Det hadde ikke vært mulig å skrive den i dag. Det som har skjedd i mellomtiden, har en gang for alle umuliggjort bokens konspirasjonsteori. Men det bekymrer åpenbart ikke forfatterne, og heller ikke forlaget. I et nyskrevet etterord til den norske utgaven av 2005, prøver forfatterne å snakke seg rundt dette problemet, men til ingen nytte. Etterordet er i realiteten en ufrivillig innrømmelse av at boken er en flopp.

Men la oss spole tilbake til 1991. Situasjonen den gang var at det internasjonale team av forskere som hadde ansvaret for utgivelsen av Dødehavstekstene, nærmest hadde gått i stå. Etter god fart i utgivelsesarbeidet i 1950- og 1960-årene, ble utgivelsene sjeldnere og sjeldnere i 70- og 80-årene. Omkring 1990 ble dette med rette omtalt som en akademisk skandale. Dette er det éne gyldige poeng i *Kampen om Dødehavsrullene*, og det ytre forløp av denne skandalen er forholdsvis riktig beskrevet i boken. Men hva var *grunnene* til utgiverens sendrektighet?

Svaret på dette spørsmålet er ikke spesielt gåtefullt for noen som selv er forsker og har hatt befattning med den slags: Det opprinnelige utgiverteam hadde fullstendig tatt seg vann over hodet, og måtte arbeide med rullene fra Dødehavet parallelt med ordinært forsknings- og undervisningsarbeid, og andre akademiske plikter. De mente nok også at de mest spennende skriftene allerede var utgitt, slik at motivasjonen dalte. Dessuten var de langt fra ukjent med slike akademiske laster som monopolholdning, ærgjerrighet, jeg-alene-kan, osv. Kort sagt: grunnene var ikke spesielt merkelige, men de var opplagt uakseptable. Har man tatt på seg et arbeid man ikke får gjort, bør man gi det til andre.

I 1991 tok israelerne affære. De innsatte en israelsk forsker, Emmanuel Tov, som ny leder for utgivelsesteamet, som ble kraftig utvidet. Og nå kom prosessen igjen på sporet. I løpet av tiåret 1991-2001 er de resterende skriftene blitt utgitt i tur og orden.

Dette er den allment anerkjente historien om utgivelsen av Dødehavsrullene, den deles av jødiske, kristne og agnostiske forskere. Men Michael Baigent og Richard Leigh har en annen forklaring på hvorfor det en periode gikk så sent å få rullene ut. Det skyldtes at de rullene som ikke allerede var utgitt på 50- og 60-tallet inneholdt eksplosivt stoff som var uakseptabelt for det katolske utgiverteamet. De skjønte at tekstenes innhold ville undergrave den katolske kirkes bilde av kristendommens opprinnelse, og dermed kirkens dogmer. Derfor mente naturligvis utgiverne, fromme katolikker som de var, at det var like godt at disse tekstene aldri kom ut. Her når Baigent og Leigh nye konspiratoriske høyder.

La oss et øyeblikk forutsette at forfatterne har rett. I så fall måtte det bety en katastrofe for den katolske kirke da regionen i 1991 ble fratatt de katolske utgiverne og lagt i hendene på uavhengige forskere – israelske jøder og andre ikke-katolikker. I tiden 1991–2001 er alle de tekster blitt publisert som Baigent og Leigh i 1991 mente inneholdt så mye eksplosivt og spennende. Og dermed har man

fått den definitive test på bokens teori: Inneholder disse tekstene noe som truer den katolske kirke i dens grunnvoller?

Svaret er: slett ikke, på ingen måte. Ikke engang Baigent og Leigh er i stand til å opprettholde denne påstanden i sitt nye etterord av 2005. Det eneste spede forsøk de gjør, er å vise til den såkalte "Guds sønn-teksten" (4Q246) der enten en hedensk Antikrist eller en jødisk Messias omtales som "Guds sønn" (teksten er så fragmentarisk bevart at svaret på dette ikke er opplagt). Hvis det er en hedensk konge, tillegger han seg en slik tittel med urette; hvis det er en jødisk Messias, er det belegg for en slik tittel både i 2 Sam 7 og i salme 2. Det er intet svært oppsiktsvekkende ved det, heller ikke i det forhold at denne Dødehavsteksten har ord og vendinger som minner sterkt om dem vi finner i Luk 1,35. Men denne teksten har vært kjent siden 1972, og det var to *katolske* forskere, Milik og Fitzmyer, som først gjorde oppmerksom på den!

Og her kommer vi til det største paradoks i Baigents og Leighs bok. Når de skal gjøre rede for det mest eksplosive innhold i Dødehavstekstene, griper de til den såkalte Habakuk-kommentaren, et skrift som ble utgitt allerede i 1950. Altså en tekst der all tanke om katolsk konspirasjon er utelukket i utgangspunktet. I denne teksten er det, etter allmenn oppfatning, noen få henvisninger til Dødehavsektens opprinnelse, og i den sammenheng er det snakk om en dødelig konflikt mellom sektens grunnlegger, "Den rettferdige lærer", og to av hans motstandere, "den onde prest" og "løgnens mann" (det er en viss uklarhet om de to sistnevnte betegner ulike personer, eller er to betegnelser for en og samme). Den vanlige oppfatning i forskningen har vært og er fortsatt at dette handler om personer i det jødiske makkabeer-dynastiets tid, i andre halvdel av det andre århundre før Kristus. Gruppen som søkte tilflukt i Qumran ved Dødehavet var antakelig grunnlagt av en mann som selv var av øversteprestenes slekt, men som ble fordrevet av en av de makkabeiske fyrstene i Jerusalem. De sistnevnte gjorde krav på verdigheten som øversteprest, men hadde ikke stamtavlen i orden. Det kan derfor være en av de makkabeiske øversteprestene som skjuler seg bak betegnelsen "Den onde prest".

Denne oppfatning har ikke bare støtte i det faktum at noen av Dødehavstekstene nevner medlemmer av det makkabeiske dynasti ved navn, men også i dateringen av rullene, basert på håndskriften i dem, og siden 1991 også på karbon-14 datering av rullenes materiale. Ifølge karbon 14-dateringen hører det store flertall av Dødehavstekstene hjemme i det første århundre før Kristus, noen i det annet århundre før Kristus, mens derimot ingen med sikkerhet kan plasseres idet første århundre *etter* Kristus. Utgravningene som er gjort i Qumran peker også i samme retning. I dag, år 2006, har denne datering større oppslutning enn noen gang.

Men her hadde forfatterne av *Kampen om Dødehavsrullene* i 1991 funnet seg en enslig sannhetens ridder, som tappert stod opp mot alle de andre. Han het Robert Eisenman. Etter beste evne prøvde Eisenman å latterliggjøre dateringer basert på håndskriften i rullene. Karbon-14 dateringen, som delvis kom i stand etter initiativ av den samme Eisenman, avfeide han som svært usikker. Den stemte nemlig ikke med Eisenmans yndlingside, som var denne: "Den rettferdige lærer" i Dødehavsrullene er i virkeligheten ingen annen enn Jesu bror Jakob; "den onde prest" var øverstepresten Ananus (som i den norske boken er blitt til Ananias!). Det var han som i 62 e. Kr. forårsaket Jakobs martyrdød. Og "løgnens mann" er naturligvis ingen annen enn Paulus!

Basert på denne tolkning av Habbakuk-kommentaren, som Eisenman er alene i verden om, går Baigent og Leigh løs på beretningene i Apostlenes gjerninger, for også der å finne "bevis" for den dødelige konflikten mellom Jakob og Paulus. Jakobs folk stod angivelig Paulus etter livet, og som "bevis" anføres Apg 9,29. Ifølge dette sted, hører vi, "forsøkte enkelte medlemmer av menigheten i Jerusalem å få Paulus drept." Tar man seg tid til å sjekke dette sted i Apostlenes gjerninger, finner man ganske riktig at det var noen jøder i Jerusalem som forsøkte å få Paulus drept, men dette var de samme folkene som steinet Stefanus, det var de tilflyttede gresktalende jødene fra diasporaen, og aldeles ikke de Jesus-troende jødene under Jakobs lederskap. Og slik går det videre med den ene mer tekststridige tolkning etter den andre.

Forfatterne hevder også at Paulus var direkte skyld i Jakobs martyrium. Dette finner de intet belegg for i Apostlenes gjerninger, så de går til den såkalte pseudoklementinske roman fra 300-tallet e. Kr., der en skikkelse som antakelig er ment å være Paulus medvirker til at Jakob blir lynsjet, men ikke drept. (Det hører med til denne svært legendariske fortellingen at Paulus helt åpenbart ennå ikke er omvendt til den kristne tro. Fortellingen er altså en parallell til fortellingen om Stefanus' martyrium, og har

ganske sikkert denne som modell.) Denne uhistoriske kilden foretrekker forfatterne fremfor Lukas' mye eldre fortelling i Apg. I tillegg har oversetteren på dette punkt tilført den norske boken med en "brøler" som ikke fins i originalen. De engelske forfatterne angir helt korrekt tittelen på romanen fra 300-tallet som *Recognitions of Clement*. Oversetteren har åpenbart spekulert mye på hva dette kunne være for en bok, og lander på at det må dreie seg om Første Klemensbrev (fra ca. 100 e. Kr.). Dette resulterer i helt meningsløse henvisninger til og "sitater" fra dette skrift. Slik går det når verken forlag eller oversetter har kompetanse på det fagområdet boken handler om.

Plassen tillater ikke at jeg går nærmere inn på den lange rekken av slike brølere som boken inneholder (både på engelsk og norsk). Avslutningsvis bare dette: Den norske leser som ønsker pålitelig informasjon om hva Dødehavstekstene inneholder og hva de betyr, kan i våre dager skaffe seg bindet "Dødehavstekstene" i serien "Verdens hellige skrifter". Den enkleste test på holdbarheten av påstandene i *Kampen om Dødehavsrullene* består i at leseren selv leser den norske oversettelsen av rullenes innhold, og dertil gjerne lar seg informere av Torleif Elgvins nyttige og helt oppdaterte innledning i denne boken. Da blir man klokere. Gjennom Bazar forlags bok om samme sak, blir man derimot bare dummere.

Oskar Skarsaune